

LITERATURA

- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- MEUSEL H. & JÄGER E. J. 1992. Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora. III. s. ix + 333, Karten, Literatur, Register s. ix + 422–688. Gustav Fischer Verlag, Jena – Stuttgart – New York.
- PAWŁOWSKI B. 1925. Geobotaniczne stosunki Sądecczyzny. – Prace Monograficzne Komisji Fizjograficznej **1**: 1–336. Polska Akademia Nauk, Kraków.
- STACHNOWICZ W. & RAKOWSKI W. 2013. Native versus alien status of a rare plant species outside the limits of its main geographic range: distribution of *Virga pilosa* (L.) Hill in Wielkopolska, Poland and CE Europe. – Biodiversity, Research and Conservation **29**: 43–56.
- STAWOWCZYK K. 2010. Geobotaniczne aspekty i flora pasma Radziejowej w Beskidzie Sądeckim. s. 278. Mskr. Pracy doktorskiej, Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S. & PAWŁOWSKI B. 1986. Rośliny polskie. Wyd. 5. s. xxxi + 1019. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC M. & ZAJĄC A. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. s. 95. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. 1981. Rośliny naczyniowe Pienin. Rozmieszczenie i warunki występowania. s. 257. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.

LUDWIK FREY, *Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; l.frey@botany.pl*

WIESŁAWA FREY, *ul. Heleny 20, 30-838 Kraków*

Przyjęto do druku: 01.10.2014 r.

***Centaurea montana* (Asteraceae) – nowy gatunek dla flory Polski**

Centaurea montana L. (chaber górski) jest endemitem środkowo- i zachodnio-europejskim. Występuje w zachodniej i środkowej Europie, od Pirenejów po Bałkany i Sudety Czeskie. W Polsce rośnie jedynie gdzieś jako gatunek ozdobny i dziczyały z uprawy, (wiadomośc ustna od botaników), ale w literaturze jako antropofit dla Polski nie jest notowany.

Występowanie naturalne na obszarze Polski, również dotąd nie zostało oficjalnie uznane i potwierdzone, choć wskazuje na to DOSTÁL (1976) oraz MAŁAŁSKI i CIACIURA (1972). Wzmianka autorów niemieckich WIMMERA (1857) i KNAPPA (1872), którzy podają, że węgierski botanik Teodor Kotschy znalazł gatunek *Centaurea montana* L. var. *viridis* Neilr. na stanowisku: „Baranio z Jaworzinki” (= Barania Góra, Jaworzynka w Beskidzie Śląskim) – a w oryginale: „*Centaurea montana* L. Auf Bergwiesen. Auf der südseite des Baranio

nach Jaworzinka zu von Th. Kotschy endeckt” wymaga ponownego spojrzenia na ten gatunek. Bowiern Knapp, sprowadzając odkrycie Kotschy’ego do gatunku *C. mollis* W. K., rozciągnął zarazem zasięg tego wschodnio-karpackiego subendemitu daleko na zachód po Beskid Śląski, na co wskazuje też opis jego występowania w Polsce (MADALSKI & CIACIURA 1972) i mapka zasięgu w ATPOL (ZAJĄC & ZAJĄC 1988). Występowanie *C. montana* L. jako składnika flory Polski zostało zapoznane.

W latach 2000 i 2001, chaber górski został przez autora zauważony kolejno na dwóch stanowiskach synantropijnych, tj. na dawnych pastwiskach na zachodnich zboczach góry Grojec koło Żywca, w Beskidzie Żywieckim.

Stanowiska znajdują się w murawach: pierwsze – na pastwisku zwanym Kosary (ok. 410 m. n.p.m.), a drugie – w murawie wcześniej użytkowanej jako pastwisko i łąka kośna na zboczu zwanym Podzomcysko (ok. 500 m. n.p.m.). Stanowiska są od siebie oddalone o ok. 400–450 m i oddzielone wzniesieniem zwanym Hyśkowiec (485 m n.p.m.), z jego szerokim pasem leśnym oraz polami uprawnymi. Usytuowanie geograficzne obu stanowisk w przybliżeniu wynosi 19°11’34”E długości geograficznej wschodniej i 49°39’33”N szerokości geograficznej północnej oraz DG14 w skali ATPOL.

Skład gatunkowy fragmentu murawy, w której występuje chaber górski na tym stanowisku, wskazuje na zbiorowisko z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*. Zanotowano występowanie następujących gatunków: *Achillea millefolium*, *Angelica sylvestris*, *Arrhenatherum elatior*, *Centaurea jacea*, *Cerastium holosteoides*, *Dactylis glomerata*, *Festuca pratensis*, *Galium mollugo*, *Heracleum sphondylium*, *Knautia arvensis*, *Lathyrus pratensis*, *Leucanthemum vulgare*, *Lysimachia nummularia*, *Plantago lanceolata*, *Ranunculus acris*, *Rumex acetosa*, *Selinum carvifolia*, *Succisa pratensis*, *Vicia cracca* oraz szereg gatunków towarzyszących.

Populację chabra górskiego na tym stanowisku stanowią dwa duże płaty i dwa mniejsze, na powierzchni ok. 7 m², w całości liczące od 40–50 okazów, w większości kwitnących. Obecnie oba stanowiska znajdują się w stadium intensywnego zarastania przez krzewy i drzewka, co w przyszłości może stanowić zagrożenie dla ich dalszej egzystencji. Fakt występowania chabra górskiego na Grojcu i utrzymywanie się na zauważonych stanowiskach jako antropofitu, już przez wiele lat wskazuje, że jest on „nowym” składnikiem we florze Polski.

Materiał zielnikowy zebrany w latach 2000 i 2001 złożono w herbariach KRAMF w Krakowie, KTU w Katowicach i WA w Warszawie.

Summary. *Centaurea montana* (Asteraceae) – new species for Poland. *Centaurea montana* L. occurs on the pastures, grassland (*Molinio-Arrhenatheretea*) on Grojec mountain (612 m a.s.l.) near Żywiec in SW Poland (Western Carpathians), the localities are situated on “Kosary” 410 m. a.s.l. and in “Podzomcysko” 500 m. a.s.l., 19°11’34”E, 49°39’33”N, square DG14 by ATPOL grid.

LITERATURA

- DOSTÁL J. 1976. *Centaurea* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), *Flora Europaea* 4 (*Plantaginaceae* to *Compositae* and *Rubiaceae*), s. 297–298. Cambridge University Press, Cambridge, London, New York, Melbourne.

KNAPP J. A. 1872. Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und der Bukowina. s. 520. Verlag von W. Braunmüller. Wien.

MĄDALSKI J. & CIACIURA M. 1972. *Centaurea* L. Chaber. – W: B. PAWŁOWSKI & A. JASIEWICZ (red.), Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych **13**, s. 49–51. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.

WIMMER F. 1857. Flora von Schlesien preussischen und österreichischen Antheils, oder vom oberen Oder- und Weichsel-Quellen-Gebiet. 3 Bearb. s. 1–79 i 1–695. F. Hirt's Verl. Breslau.

ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

KAZIMIERZ ANDRZEJ NOWAK, *ul. Skaryszewska 12, 03-802 Warszawa, Polska.*

Przyjęto do druku: 08.09.2014 r.